

Verslag Overlegvergadering Verantwoordingsorgaan met Bestuur ABP gehouden op 26 september 2019 te Veenendaal

Het publieksverslag heeft als doel om bij pensioenfondsen ABP aangesloten deelnemers, gepensioneerden en werkgevers inzicht te geven in de adviezen die het Verantwoordingsorgaan als medezeggenschapsorgaan aan het ABP Bestuur geeft over voorgenomen beleidsbeslissingen en de besprekingen die het Verantwoordingsorgaan met het ABP Bestuur voert. Voor de uitgebreide standpunten van de verschillende partijen in het Verantwoordingsorgaan wordt verwezen naar de eigen web site van de fractie's.

Opening en mededelingen

De vicevoorzitter van het VO, de heer Jonkman, opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom.

Stand van zaken Militairen

De heer Van Zijl, bestuur ABP, meldt dat bij Defensie een akkoord is bereikt over het loongebouw waarin het omzetten van een eindloon- naar een middelloonregeling is opgenomen. Ook is na gesprekken met sociale partners besloten de hoger beroep zaken stop te zetten. Het hoger beroep in Amsterdam ging over de spanning tussen het feit dat het bestuur de afspraken van sociale partners moet uitvoeren en de verantwoordelijkheid van het bestuur voor een beheerste en integere uitvoering. Het bestuur zoekt nu naar een weg om geschillen te beslechten zonder tussenkomst van de rechter. De SOD-partijen hebben positief gereageerd op het verzoek van het bestuur om op korte termijn hierover in gesprek te gaan.

Verder wordt namens het bestuur opgemerkt dat het akkoord over de nieuwe regeling terugwerkt naar 1 januari 2019. Dat betekent dat met terugwerkende kracht voor de militairen extra aanspraken zullen worden opgebouwd. Er is een voorlopige premie voor 2019 afgesproken. Onderdeel daarvan was een bestemmingsreserve. Er vindt een technische berekening plaats – hoeveel premie is afgedragen, hoeveel zit in de bestemmingsreserve en hoe duur is de nieuwe regeling. Dit proces is naar verwachting rond 10 oktober afgerond. Het voorstel is een schriftelijke ronde te doorlopen voor advisering van het VO zodat werkgevers en werknemers zo snel mogelijk over de geactualiseerde premie 2019 kunnen worden geïnformeerd.

De heer De Graaf, commissie Financiën, meldt dat de commissie akkoord gaat met het volgen van een verkorte schriftelijke procedure. De commissie zal de nota behandelen en indien noodzakelijk vragen stellen aan het bestuur. Dat zal leiden tot een advies dat naar het VO wordt gestuurd met de vraag daarmee in te stemmen.

Herzienings- en terugbetalingsbeleid

Mevrouw Wortmann, voorzitter bestuur ABP, memoreert dat het VO is geïnformeerd over het herzienings- en terugbetalingsbeleid. Het beleid is goed geland; het is van belang voor de deelnemers.

Mevrouw Meijer, bestuur ABP, licht desgevraagd toe dat in het overleg diverse termijnen voor terugbetaling aan de orde zijn geweest. De conclusie was dat een termijn van 9 maanden recht doet aan de complexiteit voor de uitvoering. Het beleid kan per 1 januari 2020 worden ingevoerd. Daarnaast is gekeken hoe de verschillende terugvorderingsbedragen zijn opgebouwd en wat het effect is van diverse termijnen. Het bestuur heeft geconstateerd dat bij de termijn van 9 maanden ongeveer 90% van de terugvorderingen binnen het bereik ligt. Mede in het kader van evenwichtige belangenafweging heeft het bestuur gemeend dat die termijn het beste past bij wat het bestuur met het beleid voor heeft.

Handleiding incidenten

Mevrouw Van Muijen, commissie Communicatie, meldt dat het VO blij is met de handleiding. Deze handleiding is tot stand gekomen op nadrukkelijk verzoek van het VO. Er is sprake van een grondige aanpak. Belangrijke vraag is hoe het signaleren van incidenten in de praktijk werkt en hoe de medewerkers bewust worden gemaakt van de voornemens en uitgangspunten. De handleiding is immers een procedure, maar het gaat vooral om cultuur en gedrag. Daarnaast is de vraag wie bepaalt wanneer een signaal een incident wordt en na hoeveel meldingen het signaal van APG naar ABP gaat. De cultuur bij APG is het eerst zelf op te lossen. Het perspectief van APG en ABP kan mogelijk verschillen. ABP moet in control zijn en het signaal moet worden doorgegeven voordat er een crisis in wording is. Het is echter van belang dat ABP zich bewust is van de opgave. De commissie heeft onlangs een workshop gehad, waarin het klachtenprotocol en de incidentenhandleiding in samenhang zijn beschouwd. De commissie heeft het gevoel dat de mindset goed is. Het is van belang de handleiding na een jaar te evalueren.

Mevrouw Mulder, bestuur ABP, meldt dat drie bestuursleden de incidentenhandleiding hebben getoetst door twee oude incidenten door het proces te leiden. Dat heeft geleid tot een meer gestructureerde aanpak om een incident op te lossen en een plan van aanpak te maken, waar de communicatie een vast onderdeel van is. De conclusie is dat het proces werkt. Het is van belang potentiële signalen in een zo vroeg mogelijk stadium door te krijgen. Daar zijn processen voor. Zo wordt in het 'Project Datakwaliteit' de administratie met nieuwe technologieën doorlopen op potentiële signalen. Er is echter ook een cultuuromslag nodig. APG organiseert de komende maanden bijeenkomsten om de medewerkers bekend te maken met de handleiding. Het melden moet worden gestimuleerd. Signalen kunnen ook uit het bestuur, het bestuursbureau of het VO komen. De handleiding is een levend document. Na elk incident vindt een evaluatiemoment plaats. De lering die daaruit kan worden getrokken, komt terug in de handleiding. Eind 2020 vindt de formele evaluatie plaats.

Mevrouw Wortmann, voorzitter bestuur ABP, voegt toe dat in het kwartaaloverleg met de Raad van Bestuur van APG is gesproken over de benodigde cultuurverandering. 'Deelnemer centraal' moet in de genen van de uitvoeringsorganisatie een plek krijgen. Dat vraagt andere competenties van medewerkers. Zo moeten de medewerkers van het Callcenter niet alleen de regels toepassen maar ook het vermogen hebben om er vanuit het deelnemersperspectief over na te denken.

De voorzitter bedankt het bestuur voor de toelichting. Het VO heeft waardering voor de handleiding en de bespreking ervan in de commissie Communicatie en het VO.

Mevrouw Wortmann, voorzitter bestuur ABP, bedankt het VO voor het compliment.

Adviesaanvraag Communicatiebeleidsplan

Mevrouw Van Muijen, commissie Communicatie, memoreert dat het advies van het VO is aangehouden omdat het VO de incidentenhandleiding wilde zien voordat zou worden gesproken over het Communicatiebeleidsplan. Nu de incidentenhandleiding er ligt, kan het VO positief adviseren. Het VO verwacht in de activiteitenoverzichten op de hoogte te worden gehouden van de voortgang. De commissie monitort of de doelen worden bereikt.

Ten aanzien van de pensioenregeling Militairen is het advies dat, als aanpassing van het reglement nodig is, daar zorgvuldig over te communiceren. Het advies is dat niet te snel te doen en de communicatie op de verschillende doelgroepen af te stemmen. Het advies van het Verantwoordingsorgaan is om zowel de werkgevers als de werknemers vanaf het begin bij de communicatie met deze doelgroepen te betrekken.

Mevrouw Wortmann, voorzitter bestuur ABP, bedankt het VO voor het positieve advies.

Inhoudelijke reactie bestuur op aanbevelingen VO / follow-up aanbevelingen VO m.b.t. ABP jaarverslag 2018

De heer Leijh, commissie Algemeen, meldt dat de commissie geen vragen heeft over de reactie van het bestuur. Het is een tussenstand. De commissie heeft gezien dat het bestuur op alle aanbevelingen actie heeft ondernomen. Mede in het licht van het jaarverslag 2019 wacht het VO de finale afdoening van de aanbevelingen af.

Financiële risicohouding, midterm review en actuele financiële positie / spanning op de driehoek

De heer Duijsens, bestuursbureau ABP, geeft een toelichting op de risicohouding, de financiële positie van het fonds en de spanning op de pensioendriehoek. Spreker licht toe dat de oorsprong van de financiële risicohouding ligt in de ALM-studie. Die is in 2018 gemaakt op basis van de financiële positie en de marktsituatie eind 2017. Omdat er sindsdien veel is gebeurd, is in juli 2019 een midterm review uitgevoerd op basis van de situatie eind 2018. Daarna is een update uitgevoerd met de cijfers van medio 2019. De risicohouding is de mate waarin een fonds risico's kan en wil nemen om de doelstellingen te realiseren. Deze is een explicitering van de pensioendriehoek – de balans tussen de ambitie van de pensioenregeling, de premie en de risico's. De wettelijke risicohouding zit in het vereist lange termijn vermogen en de resultaten van de haalbaarheidstoets waarin een aantal grenzen is vastgesteld. Relevanter dan de wettelijke risicohouding is de risicohouding van het fonds, waar de ALM-studie aan ten grondslag ligt. Het bestuur streeft naar een zo hoog mogelijk lange termijn pensioenresultaat en het minimaliseren van het aantal verlagingen. Daar zijn grenzen voor vastgesteld. Indien die grenzen worden bereikt of overschreden moet worden onderzocht of het noodzakelijk is om het beleid aan te passen.

100% pensioenresultaat – een volledig geïndexeerd pensioen – is de ambitie waar in formele zin vanuit wordt gegaan. Als het lange termijn pensioenresultaat lager wordt dan 90% is er reden om te kijken naar het beleid. In een slechte economische situatie moet het fonds minimaal 50% van het volledig geïndexeerd pensioen halen. Als uit de sommen blijkt dat in 15 jaar meer dan twee verlagingen aan de orde zijn, is dat ook een reden om naar het beleid te kijken.

In de midterm review is gekeken naar de actuele situatie. De dekkingsgraad is gedaald. De kans op verlaging is toegenomen. De werkelijke dekkingsgraad zit aan de onderkant van de bandbreedte die in de ALM-studie is bepaald. Uit de update van de midterm review blijkt dat het pensioenresultaat aanzienlijk is gedaald ten opzichte van het resultaat van de ALM-studie.

Er is op basis van twee sets scenario's naar de financiële positie gekeken – een set scenario's waarin de rente naar verwachting stijgt en een set scenario's waarin wordt verondersteld dat de rente lange tijd laag blijft. Bij een stijgende rente voldoet het fonds, op één onderdeel na, nog net aan de grenzen waarop beleidsopties moeten worden verkend. Bij een langer laag scenario staan alle cijfers in het rood. Dan is er aanleiding om op alle onderdelen naar het beleid te kijken. De conclusie is dat het pensioen duurder is geworden door de lage rente die zelfs af en toe negatief was. Het is een nieuw fenomeen dat de lange rente negatief is. De rendementsverwachtingen zijn lager, niet alleen door de lagere rente maar ook door spanningen op de markten. Ook door de gestegen levensverwachting wordt het pensioen duurder. Hierdoor zitten pensioenfondsen in zwaar weer.

Een rekenvoorbeeld

Indien de dekkingsgraad eind van het jaar 90% is, zou het fonds komend jaar moeten verlagen vanwege het herstelplan. De kritische dekkingsgraad is 94%. Het gat van 4% moet worden gedicht, maar omdat de verlaging over 10 jaar mag worden gespreid, hoeft het fonds daar maar 1/10 van te nemen. Het is een voorwaardelijke verlaging. Ieder jaar wordt in het herstelplan bekeken of het fonds het al dan niet haalt. Bij deze dekkingsgraad is voor 2020 een verlaging van 0,4%-punt te verwachten. De dekkingsgraad stijgt daardoor slechts een klein beetje. Indien de dekkingsgraad eind 2020 93% is, komt het fonds in een andere kortingsregel terecht, namelijk dat een fonds na 5 jaar onder dekking ook moet verlagen. In het kader van het pensioenakkoord is gezegd dat tot 100% moet worden gekort. Een dekkingsgraad van 93% in dit

rekenvoorbeeld betekent dat 7% moet worden verlaagd. Deze verlaging is onvoorwaardelijk. De verlaging mag worden gespreid over 10 jaar maar die 7% moet worden genomen. Spreker bevestigt dat de dekkinggraad door een verlaging stijgt, maar niet zodanig dat volgende kortingen worden voorkomen. Er is nog een reden om in 2021 een korting te verwachten. Door de nieuwe UFR daalt de actuele dekkinggraad en stijgt de kritische dekkinggraad. Die combinatie leidt ertoe dat nieuwe herstelplan-kortingen kunnen worden verwacht. Daarnaast kunnen ontwikkelingen op de financiële markten tot korting leiden.

Naar aanleiding van de presentatie van de heer Duijsens worden door verschillende leden van het VO opmerkingen gemaakt c.q. nadere vragen gesteld voor verduidelijking.

Op de opmerking van de heer Golta, ANBO, dat DNB heeft gesteld dat als het fonds de eerste korting in één keer neemt, de tweede korting niet nodig is, licht de heer Duijsens toe dat de voorwaardelijke korting niet in één keer kan worden genomen. ABP heeft te maken met twee tijdstippen waarop zou moeten worden gekort. Daarnaast is korting een ultimatum remedium. Het lijkt ongewenst om een grotere korting door te voeren dan noodzakelijk is.

Mevrouw Van Langeraad, CMHF/AC/FOG-ABP en NBP, begrijpt dat het fonds de MVEV korting in 10 jaar mag nemen. Op de vraag hoe spreiding van een onvoorwaardelijke korting doorwerkt in een nieuw stelsel, meldt de heer Duijsens dat het zeer ongewenst is om die verlaging te moeten meenemen. Dit is één van de zaken die spelen bij de koppeling tussen de huidige regels van het FTK in het zicht van een nieuw stelsel.

Op de vraag van de heer De Vrije, FNV/ACOP, of de korting, ook bij spreiding, alleen geldt voor de huidige populatie en niet voor nieuwe instroom, licht de heer Duijsens toe dat dit de discussie is over open of gesloten korten. DNB heeft gezegd dat gesloten moet worden verlaagd. Het fonds moet in het huidige stelsel bijhouden hoe de verlaging wordt verwerkt. In een gesloten systeem geldt de verlaging alleen voor de pensioenaanspraken van de op dat moment bij het fonds aangesloten deelnemers.

Mevrouw Wortmann, voorzitter bestuur ABP, licht toe dat het bestuur blij was met het pensioenakkoord en het brede draagvlak daarvoor. Daarna is de rente verder gedaald wat grote gevolgen heeft voor de kans op verlagingen. Het bestuur wil zijn verantwoordelijkheid nemen, ook rond het verlagen van pensioenen. Nu ontstaat de situatie met een meerjarig perspectief op korten, terwijl tegelijkertijd wordt gesteld dat het stelsel niet meer voldoet. Er wordt wel rekening gehouden met de lage rente maar niet met rendementen. Er is draagvlak voor een nieuw stelsel, waarin geen sprake is van een verplichting maar waarin de pensioenverwachting centraal staat. Daarin kan anders naar kortingen worden gekeken. Aan de renteknop draaien is geen oplossing; de verwachting is dat de rente langer laag zal zijn. Ook in dat scenario verwacht het fonds echter een rendement van ongeveer 4% te halen. Het bestuur vindt het onbestaanbaar dat het pensioenvermogen de afgelopen tien jaar is verdubbeld en er niets extra's aan de deelnemers kon worden uitgekeerd. In het scenario van DNB is één ding helder – de pensioenen gaan omlaag. Het bestuur is in overleg met de andere grote bedrijfstakpensioenfondsen en de drie uitvoeringsorganisaties over een pensioenakkoord waarmee de doelstelling voor de deelnemers wordt bereikt. De fondsen benaderen het vanuit het belang van verschillende generaties deelnemers en willen samen een oplossing aandragen. De kern van die oplossing is dat een deel van de rendementen ten goede moet komen aan de deelnemers. Dat past bij een stelsel waarin de pensioenverwachting centraal staat. In dat perspectief vindt het bestuur dat onnodige kortingen moeten worden voorkomen. Het gaat er niet om te allen tijde korting te voorkomen. Als de economie slechter wordt of er een aandelen crisis komt, zal ook ABP moeten korten. Dan kan het echter worden uitgelegd. De hoofdlijn is dat als het economisch goed gaat, de deelnemers daarvan profiteren en als het economisch slecht gaat, het pensioen wat lager wordt. Het bestuur wil hiermee offensiever de publiciteit zoeken.

De heer Boekstijn, LvOP, is bezorgd over het feit dat het bestuur stelling neemt tegen de mening van DNB rond de korting. Daarmee scheidt ABP de verwachting dat er met andere regels niet hoeft te worden gekort.

De werkelijkheid is dat de lage rente meer kapot maakt. In de huidige situatie nemen de risico's toe, mede gezien de tamelijk agressieve beleggingen van ABP. Spreker stelt voor eerlijk tegen de deelnemers te zeggen dat het fonds er slecht voorstaat en dat de kans op korten groot is in plaats van te stellen dat met andere pensioenregels zaken kunnen worden gered. Deelnemers kunnen daar hoop uit putten. De vraag is of dat verstandig is in een wereld waarin het populisme al zo sterk aanwezig is.

Mevrouw Van Muijen, FNV/ACOP, vraagt het bestuur om de verwachtingen voor de deelnemers concreet te maken. Er hoeft niet voor elke doelgroep te worden berekend hoe het uitpakt. De vraag is om hoeveel geld het bij welke korting gaat om meer zicht te krijgen op het effect van de verschillende maatregelen.

De heer Van Praag, CMHF/AC/FOG-ABP en NBP, is blij met de opstelling van het Bestuur. Het is goed dat het fonds stuurt op rendement. Dat ligt in de orde van 6 à 7%. Dat geldt voor de meeste andere fondsen ook.

Mevrouw Van Geen, ANBO, signaleert dat het fonds onder druk staat. Die druk kan ertoe leiden dat men geneigd is meer risico te nemen. ABP heeft al een vrij riskant profiel en spreekster is bezorgd dat de druk tot grotere risico's zal leiden. Er zitten grenzen aan de risico's die het fonds kan nemen.

De heer Van Nie, FNV/ACOP, denkt dat met de huidige rekenrente geen goede voorspelling kan worden gegeven van de inkomsten van het fonds. Echter, gezien de opbrengst van obligaties, de kwetsbare economie en de handelsoorlogen, hebben resultaten uit het verleden ook geen voorspellende waarde voor toekomstige rendementen. Er moet een goede analyse worden gemaakt van de toekomstverwachtingen. Dan komt men niet op de rekenrente uit, maar ook niet op de rente uit het verleden. Uit de sheets blijkt dat ABP op de grenzen zit; in het langer laag rentescenario staan alle signalen op rood. De vraag is of het bestuur nadenkt over een mogelijke heroverweging van de ontwikkelde scenario's. Spreker is benieuwd naar de bestuurlijke conclusies uit de gepresenteerde cijfers.

De heer Van der Boon, werkgeversgeleding, stelt dat de presentatie niet tot vrolijkheid stemt. Het komt echter ook niet onverwacht. Werkgevers hebben waardering voor de manier waarop het bestuur laat zien welke afwegingen worden gemaakt. Het zijn bijzondere tijden en dat vraagt om een bijzondere en onconventionele manier van denken. Daarnaast hebben werkgevers een oproep – voor het grootste pensioenfonds van Nederland is het van belang dat de interventie in één keer goed is. Dat proces moet voorzichtig worden doorlopen, met begrip voor de urgentie die erin zit.

De heer Hindriks, FNV/ACOP, stelt dat het fonds niet gaat over de rekenrente en de stelsels. Dat is de omgeving van het fonds. Het is verstandig die omgeving duidelijk te maken wat de consequenties van besluiten kunnen zijn. DNB stelt dat korte pijn beter is dan lange pijn, maar dan moet het helder zijn hoe groot die korte pijn zal zijn. Spreker roept het bestuur op om duidelijk te maken dat, als deze weg wordt voortgezet, het grote consequenties zal hebben voor de premie, de deelnemers en het fonds, dus ook voor het vertrouwen.

Mevrouw Wortmann, voorzitter bestuur ABP, meldt dat het bestuur zich bewust is van de verantwoordelijkheid en de risico's van de lage renteomgeving. ABP heeft in de ALM een langer laag scenario met een bepaalde rendementsverwachting die voortkomt uit de gediversifieerde portefeuille. Ook vanuit een solide kant bezien zijn die rendementen nog behoorlijk positief – rond 4%. De kern van het pleidooi van het bestuur betreft de overgang naar een ander stelsel, waarin het niet meer over pensioenverplichtingen gaat maar over pensioenverwachtingen. Dat is de reden dat het bestuur vindt dat er anders naar rekenregels moet worden gekeken. Ook daarin zal de lage rente echter een rol spelen. Het bestuur wil niet alleen ageren tegen de regels, maar ook bijdragen aan een oplossing. Die is nog niet helder, maar het bestuur heeft het gevoel voldoende grond onder de voeten te hebben om het perspectief te kunnen schetsen. Mocht het VO op een later moment naar aanleiding van uitingen in de pers of anderszins vragen of opmerkingen hebben, staat het de leden vrij om die per mail te uiten.

Tot slot heeft het bestuur een eerste doorkijk gegeven naar de Premie & Indexatienota 2020. De adviesaanvraag zal behandeld worden in de overlegvergadering van 21 november 2019.

Notulen overlegvergadering Bestuur met VO d.d. 27 juni 2019

Naar aanleiding van het verslag vraagt Mevrouw Van Langeraad, CMHF/AC/FOG-ABP en NBP, nogmaals aandacht voor het GUPO proces en het ontbreken van het nabestaandenpensioen op het GUPO. Ook deelnemers voor wie het nabestaandenpensioen altijd kon worden berekend en wier persoonlijke situatie niet is veranderd, hebben tot op heden geen nieuw GUPO ontvangen.

Mevrouw Mulder, bestuur ABP, merkt op dat het signaal meegenomen is. Er is een bericht op de website gezet. Als de berekening kan worden gemaakt, krijgen deelnemers een aanvullende brief.

Rondvraag en sluiting

De heer Van Praag, CMHF/AC/FOG-ABP en NBP, wijst op pagina 40 van het jaarverslag 2018 waar is vermeld dat de belegging in vastrentende waarden met een lagere couponrente dan 2% van 2017 naar 2018 aanmerkelijk is gestegen van krap € 55 miljard naar € 62 miljard. De vraag is of het bestuur een splitsing kan geven van deze waardevermeerdering naar koerswinst en nieuwe aankopen van dit materiaal. Daarnaast is de vraag of deze stukken met een couponrente van 1% of lager nog aantrekkelijke beleggingen zijn voor ABP.

Mevrouw Leegwater, bestuur ABP, meldt dat de portefeuille wordt gerapporteerd op een market-to-market basis, wat betekent dat naar de actuele koers wordt gekeken. Een groot deel van de stukken is gekocht toen sprake was van positieve yields. Het is echter de realiteit dat er op dit moment ook nog mutaties in de portefeuille plaatsvinden en dat er ook sprake is van negatieve yields. Het gaat grotendeels om AAA-Nederlandse en Duitse staatsobligaties. Daarnaast gaat het om inflatie-gerelateerde obligaties, met name in Frankrijk. Deze stukken zijn in de huidige context van de balans van ABP nog aantrekkelijk. Deze beleggingen zijn een goede replicatie van de 'risicovrije' belegging voor een Nederlands pensioenfonds in het huidige FTK. De beweeglijkheid is vergelijkbaar met de beweeglijkheid van de verplichtingen van het fonds. Hierdoor wordt de volatiliteit van de dekkingsgraad een klein beetje gereduceerd.

De heer Van Praag, CMHF/AC/FOG-ABP en NBP, stelt dat deze stukken enerzijds door de lage couponrente niet aantrekkelijk zijn. Bovendien laat het zich aanzien dat binnen enige tijd – een jaar of drie – de rentepolitiek van de ECB zal worden herzien wat zal leiden tot rentestijging en dus aanzienlijke koersverliezen op deze stukken. De vraag is of ABP/APG door DNB-voorschriften over het beleggingsprofiel welhaast gedwongen is deze stukken aan te schaffen.

Mevrouw Leegwater, bestuur ABP, bevestigt dat als sprake is van een rentestijging, de koersen van deze obligaties inderdaad dalen. De 'tegenhanger' van deze koersverliezen zit aan de andere kant van de balans van het fonds; de waarde van de verplichtingen zal ook dalen. Per saldo resteert een positief effect op de balans van het fonds (in het huidige toezichtkader). Dit is geen voorschrift van DNB. Het is de keuze van het fonds om te bepalen in welke mate in de verschillende beleggingscategorieën wordt belegd. Het is wel zo dat deze beleggingen passend zijn voor het pensioenstelsel waarin het fonds nu zit.

De heer Van Praag, CMHF/AC/FOG-ABP en NBP, vraagt of het ABP-bestuur bekend is met het recente artikel van Jordà et al, waaruit blijkt dat het reële rendement van dit soort stukken niet alleen lager is dan dat van aandelen maar ook een stuk volatieler. Ook is de vraag of en zo ja hoe ABP zich tegen dit aanzienlijke renterisico heeft ingedekt.

Mevrouw Leegwater, bestuur ABP, bedankt de heer Van Praag voor het interessante artikel. De conclusies

die hierin worden getrokken ten aanzien van de volatiliteit van vastrentende beleggingen, waarvan de volatiliteit is afgeleid van de rentetermijnstructuur, is vanzelfsprekend bekend. Kijkend naar de totale balans van het pensioenfonds, heeft ABP een grote open rentepositie. Dit betekent dat de dekkingsgraad significant zal verbeteren bij een rentestijging. De koersdalingen van deze obligaties vallen daarbij in het niet. Als het fonds ervoor kiest om deze posities nu te verkopen, wordt het renterisico van de balans vergroot. Dit betekent dat de beweeglijkheid van de dekkingsgraad, die nu al groot is, nog verder toeneemt. Dat vindt het bestuur bij de huidige dekkingsgraad niet wenselijk.

De heer Hindriks, FNV/ACOP, memoreert dat de WAO jaren geleden is aangepast. Dat leidde tot het verlagen van aanvullingen voor deelnemers. Het bezwaar van die deelnemers is toegekend. Het verbaast dat ABP/APG deze bezwaarschiftenoekenning naast zich neerlegt. Dat lijkt een incident in de maak. Wellicht kan het bestuur daar de regeling die is besproken op toepassen.

De heer Hindriks vervolgt. Het VO heeft vaak kritiek op ABP, maar heeft nu een compliment. Bij het bellen met contactcentra van organisaties is spreker gewend lang in de wacht te staan en medewerkers te treffen die niet weten waar het over gaat. Hij heeft deze week telefonisch contact opgenomen met het fonds om pensioeninformatie te krijgen. Het was verheugend dat de telefoon onmiddellijk werd opgenomen en dat spreker snel werd doorverbonden met een deskundige medewerker die direct het juiste antwoord kon geven.

Mevrouw Wortmann, voorzitter bestuur ABP, verzoekt de heer Hindriks over het eerste punt een mail te sturen naar de heer Wiesemann. Het compliment zal spreekster doorgeven aan de medewerkers van het Callcenter.

Sluiting

De voorzitter bedankt het bestuur voor de openhartigheid tijdens het gesprek. Het VO ziet uit naar de antwoorden op vragen in onder andere de Premie en Indexatienota waar in november verder over wordt gesproken. De voorzitter sluit de vergadering.